

VILÁGSZÉP ILONKA

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy leánya. Ez a leány olyan szép volt, hogy messze földről csodájára jártak. A szépségiért el is nevezték Világszép Ilonkának. Addig beszéltek a népek Világszép Ilonkáról, hogy a királynak is, aki éppen házasulandó legény volt, fülébe jutott a híre, s attól fogva sem volt nyugodalma sem éjjel, sem nappal. Volt az udvarban egy festő, s ennek azt mondta a király:

- Menj el ahhoz a Világszép Ilonkához, s fedd le nekem, hadd lám, csakugyan olyan szép-e, amint mondják! Mert ha olyan, Isten, Krisztus úgy segítjen, feleségül veszem.

Elment a festő, fölkereste Világszép Ilonkát, lefestette, s hazavitte a képet a királynak.

- Itt van, felséges királyom, éppen szakasztott ilyen, mint a kép. Magam se láttam ilyen szépet, mióta e világra születtem.

Nézi, nézi a király a képet, s szeme-szája tátva maradt a nagy erős csodálkozástól. Mindjárt hívatta az udvarmestert, megparancsolta, hogy fogasson be hat bársonyhintóba, s hozassa el Világszép Ilonkát az egész nemzetségével.

No, azt bizony könnyen elhozhatták. Elég lett volna egy hintó is, mert Világszép Ilonkának az apján kívül senkije sem volt. Szépen beleültették a hintóba Ilonkát, az apja felült a bakra, a kocsis mellé, s azzal megindultak a király városába. Mentek, hol lassan, hol sebesen, s egyszer aztán belekerültek egy nagy rengeteg erdőbe. Amint az erdőben haladnak, csak elébük toppan egy vén cigányasszony a leányával. Csúf volt mind a kettő, mint az ördög. A vénasszony megállítja a kocsiszt.

- Állj meg, kocsis, végy fel a hintóba s bizony megszolgalom!

- Féltre az útból, vén boszorkány! - rikkantott rá a kocsis. - Tudod-e, hogy ez a király hintója?!

Hallja ezt a beszédet Világszép Ilonka, kihajlik a hintóból, s mondja:

- Csak hagyjad, hadd üljenek fel, azt akarom, hogy a mai nap mindenkinek jó nap legyen!

Azzal felültette magát szemközt a cigányasszonyt s a leányát, a kocsis pedig továbbhajtott. Kevés idő múlva egy nagy folyóhoz értek. A vén cigányasszony itt nagy hirtelenséggel megfogta Világszép Ilonkát, kivette két szemét, s azzal a folyóba lökte. A kocsis meg a szegény ember semmit sem vettek észre, s hajtottak tovább.

Hazaérnek a király udvarába, s szalad a király a hintó elé, hogy levegye a Világszép Ilonkát. Haj de szinte kőbálvánnyá változott, mikor meglátta a vén banyát s leányát.

- Hiszen ez a világszép leány nem a Világszép Ilonka! - kiáltott a király szörnyű haraggal.

Nézi a szegény ember, nézi a kocsis is. Mennyre-földre esküdöznek, hogy ők Világszép Ilonkát hozták, s ez a világszép leány csak az erdőben ült fel a hintóba. De a vénasszony is mennyre-földre esküdött, hogy ő a szegény ember felesége, az a leány meg az ő leánya, Világszép Ilonka, csak az úton egy kicsit megfeketedett.

- Jól van - mondá a király -, most már a szavam meg nem másolom. Ha szépségében feleségül akartam venni, feleségül veszem csúfságában is, de téged, szegény ember, síríg tartó tömlőbe vettetek, amiért nem vigyáztál a leányod szépségére.

Eleget beszélt a szegény ember, hogy egész úton le sem eresztették a hintó födelét, hogy nap sem süttött a leányára, hogy az ő leányát elveszesztette ez a vén boszorkány, de emezek még jobban győzték szóval, s a király nekik hitt, a szegény embert pedig tömlőbe vettette.

Eközben Világszép Ilonkát vitte a folyó, sodorta, sodorta mind tovább, tovább, egyszer aztán kidobta a partjára, éppen egy halászkunyhó elé. Abban a halászkunyhóban egy öreg halász meg a felesége laktak, s éjfélidőben keserves sírásra ébredtek fel. Megszólal a halásznő:

- Hallá-e, gazda, valaki sír az ajtó előtt.

- Bizony, mintha én is sírást hallanék - mondá a halász. - Már csak kinézek, hogy mi van odakinn.

Kimegy a vén halász, s hát az ajtó előtt egy csuromvíz leány ül, s úgy sírdogál magában. Nézi, nézi, s hát annak a leánynak mind a két szeme hiányzik, de a könny úgy potyogott a szeme gödréből, mint a záporosó, s - láss csudát! - minden könnyesepp egy-egy gyémántgyönggyé változik.

Kérdi az öreg halász:

- Ki vagy te, mi vagy te, szegény leány?

Elmondja Világszép Ilonka, hogy ki s mi, s hogy mi történt vele.

- Ne búsulj, leányom - mondá a vén halász -, jere be hozzám, itt élhetsz halálad napjáig, nekünk úgyszincs gyermekünk.

Megköszönte a leány a szívességet, s bement, de csak sírt, mindig sírt. S amint sírt, folyton-folyvást pergett ki a szeme gödréből a gyémántgyöngy.

Azt mondá egyszer a vén halász:

- No, már elég volt a sírásból! Egyet se sírj többet, mert én addig meg nem nyugszom, míg a szemedet vissza nem kerítem.

Fogta a temételen sok gyémántgyöngyöt, s elindult azokkal világgá. Árulta városról városra, s bezzeg minden asszony, minden leány szerette volna megvenni, de a vén halász azt mondta, hogy a világ minden kincséért sem adja, csak két szemért. Jaj de kikacagták mindenütt a halászt! Vén bolond! Ki adja majd oda a szemét!

Jól van, ment tovább. Addig ment, amíg a király városába nem ért. Ott egyenest ment a világszűf királynéhez. Mutatja a gyönyörűséges drágagyöngyöket. Megörült a világszűf királyné, hogy majd kiugrott a bőréből. Azt kérdezte, hány zsák aranyat adjon érette.

Felelt a vén halász:

- Nem kell, ha mind ideadod is, ami arany van az országodban, de két szemért neked adom, felséges királyné.

Bejön a vén cigányasszony, s mondja neki a leánya, hogy milyen bolondságot kíván az a vén ember.

- Hát add oda neki a Világszűf Iлона szemét! - suttintja a vén boszorkány. - Úgysem veszed hasznát.

Na, volt öröm! Mindjárt elékeresték a Világszűf Iлона szemét, átadták a vénembernek, s még jót kacagtak a "vén bolondon", mikor eltávozott.

Ment az öregember, meg sem állott, míg hazáig nem ért. Világszűf Iлона még mindig sírt, mert el nem tudta hinni, hogy szem helyett szemet lehessen találni. Márpedig a vén halász talált. Az ám, megtalálta az Iлона szemét. Egyszeriben visszatette a helyére, s hát - Uram, Jézus! - most még ezerszer szebb lett Világszűf Iлона, mint annak előtte.

Telt-múlt az idő. A vén halász elment halászni, s magával vitte Ilonkát is. Amint a folyó partján halászgatnának, arra felé tart csolnakon két vadász, akik vadkacsákra lövöldöztek. Az egyik vadász csak felkiált:

- Nézz oda, látod azt a leányt?!

- Látom - mondá a másik -, de olyan szép, hogy mindjárt megvakulok a nézésétől.

- Az Isten istenem ne legyen, ha ez nem Világszűf Iлона! - mondá az első.

- Ejnye, felséges királyom, ez csakugyan Világszűf Iлона!

A király meg az udvarmestere volt a két vadász, s mindjárt kikötöttek a parton. Szaladtak a leányhoz.

Köszön a király, s kérdi:

- Hogy hívnak téged, te szép leány?

Feleli a leány:

- Azelőtt Világszűf Ilonkának hívtak, de most már nem tudom, megillet-e az a név, mert egy esztendeje, hogy tükörbe nem néztem.

- No, ha egy esztendeje, hogy nem néztél tükörbe, hát hidd meg, hogy most ezerszer szebb vagy, mint azelőtt. Velem jössz te mostan.

- Hohó - szólalt meg a vén halász -, abba még én is beleszólok!

- Szólhat kend ezeret is - mondá a vadász -, mert én király vagyok!

Közbeszól most Világszűf Iлона:

- Igaza van a vén halásznak, felséges királyom, mert neki köszönhetem a szemem világát.

Aztán elmondott mindent, úgy, ahogy történt. A király egyszeriben hazaszalasztotta az udvarmesterét két hintóért, az egyikbe ő ült Világszűf Ilonkával, a másikba a vén halász meg a felesége. Az udvarmesternek meg azt mondta: jobb, ha nem szorul a hintóba, menjen haza csolnakon.

Hamarosan otthon voltak, s amint a hintó befordult a kapun, nagyot kiáltott a király:

- Ki a házból, boszorkányok!

Egyszeriben kihúzatta a vén boszorkányt is, a leányát is a palotából, s mind a kettőt négy-négy darabba vágatta, s úgy tétette ki a város kapujára. A szegény embert pedig mindjárt kieresztette a tömlöcből, s olyan vendégséget csapott, hogy hetedhét országban túl is híre ment.

Így volt, vége volt, igaz volt!

Óraterv	Módszertani megjegyzések
Világszűf Iлона – népmese (7. osztály)	
Célok: - a mese elemeinek, archetípusainak, cselekményszerkezetének megállapítása - intertextuális jelenségek keresése - a személyiség fejlődésének középpontba helyezése a mese történetének segítségével	A történet rámutat a személyiség fejlődésének fontosabb szakaszaira. A külső szépség mellett a belső értékek kialakulásának fontossága adja a mese lényegét.

<p>Fejlesztési követelmények:</p> <ul style="list-style-type: none"> - értő olvasás fejlesztése - előfeltevések szöveggel való szembesítése - a tanulók önismeretének fejlesztése - együttműködési készség fejlesztése 	
<p>Ráhangolódás:</p> <p>1. Pókháló Asszociáció a meséről – Milyen előzetes elvárásaitok vannak a mese műfajáról? A tanulók rögzítik a mese műfajával kapcsolatos elvárásait egyénileg.</p> <p>2. Listakészítés /Mire utalhat a cím (előfeltevés), milyen mesetípusba sorolhatjuk a cím alapján a mesét illetve milyen más irodalmi művekben jelenik meg Szép Ilonka alakja/ – Asszociáció, korábbi ismeretek felelevenítése, mesetipológia, intertextualitás A mese címét tehát ekkor közöljük, a tanulók egyénileg listát készítenek korábbi ismereteik illetve előfeltevések alapján.</p>	<p>1. Először csak azt közöljük, hogy egy mesével fogunk foglalkozni, s ezért próbálják meg megfogalmazni elvárásaikat a műfajjal kapcsolatban. Az értelmezői keretek valószínűleg módosulásra, bővítésre szorulnak.</p> <p>2. Korábbi ismeretek előhívása a cím alapján, mesetípusok felelevenítése, előfeltevések felsorolása. (a mese elolvasása után a mesetípus megállapítása – ütköztetés az előfeltevésekkel). Az előhívott, témával kapcsolatos irodalmi művek összevetését a történet elolvasása után el lehet végezni (hasonlóságok, különbségek megvitatása). Pl.: Vörösmartynál a mű másként fejeződik be, nincs annyi szereplő munkájában, mint a mesében. Pl.: Petőfi János vitézében Iluska néven szerepel a főhősnő, valamint csak a történet végén hangsúlyozódik Iluska szépsége: ” <i>Be szép volt Iluska! a tündérleányok Gyönyörködő szemmel mind rábámulának;</i>”</p>
<p>Jelentésteremtés:</p> <p>1. Szakaszos olvasás kérdésekkel A mese első szakaszának felolvasása, rövid csoportmegbeszélés, az első olvasói tapasztalatok összevetése, egyéni vélemények megfogalmazása.</p> <p>2. A második szakasz elolvasása, majd jóslásellenőrzés, csoportmegbeszélés, vélemények ütköztetése. Hasonló, korábbi olvasmányélmények, ismeretek (pl. kortárs animációs filmek) előhívása:</p>	<p>1. Szembesül az olvasó az első szakasz elolvasása után a címről alkotott előfeltevésekkel.</p> <p>2. Kérdésekre való válaszadások beigazolására vagy megcáfolására kerül sor a szakaszos olvasás során.</p>

- boszorka gonosz merénylete a főhősön ellen pl.: Csipkerózsika, Hófehérke, Shrek, Csongor és Tünde, János vitéz)

Minden szakasz elolvasása után az előzőleg feltett kérdésekre született válaszok összevetésére kerül sor.

3. Idő – esemény diagram kitöltése csoportokban

A diagramon jelzett szakaszok a szövegbeli beosztás szerint vannak feltüntetve.

Alkossunk 3 csoportot! Az első csoport az első két szakaszra, a második csoport a 3. és 4. szakaszra, míg a harmadik csoport pedig az 5. és 6. szakaszra figyelve töltse ki az ábrát!

4. Fontosabb szereplők jellemének ábrázolása táblázat segítségével

5. A főhős személyiségfejlődését bemutató ábra kitöltése közösen.

Cél, az értő olvasás képességének fejlesztése mellett a fantázia működésbe hozatala, amelynek segítségével szélesebb képet kaphatunk a tanulók műveltségéről és személyiségéről is. A történet elolvasása után térjünk vissza az első feladatra, a meséről alkotott pókhálóábrára: beszéljük meg, hogy a pókháló ábra mely elemei jelennek meg az olvasott mesében, majd hozzanak a tanulók rá példákat a szövegből. Mese, népmese, varázsmese fogalmának tisztázása.

3. A kitöltés után:

- az eseménysorok fogják adni a mese cselekményének vázát és vázlatát

- a szereplők feltüntetése előkészíti a szereplők jellemterképének ábrázolását valamint a mesékre jellemző archetípusok megállapításában is fontos szerepet játszik. Emellett a feladat előkészíti a főhős személyiségének fejlődését – valamint a fejlődését előmozdító szereplőket - bemutató diagramos feladatot is.

A táblázat rámutat a történetet előremozdító szereplők külső, belső tulajdonságaira, amelyeket szövegbeli utalásokkal, idézetekkel kell alátámasztani. Emellett rávilágít a főhős személyiségének változására is, amelyet a kiragadott szereplők segítenek elő. Ezáltal kirajzolódik a meséből a személyiség éretté válásának folyamata, amely bővíteni fogja a tanulók mesékről alkotott sémáit, valamint fejleszti a diákok önismereti képességét is.

A rávezető feladatok után ekkor rajzolódik ki a mese lényege: Szép Ilonka (testi)-lelki fejlődése. Irányított – a szereplőkre, valamint a fejlődést elősegítő funkcióikra vonatkozó – kérdésekkel igyekszem rávilágítani a fejlődési

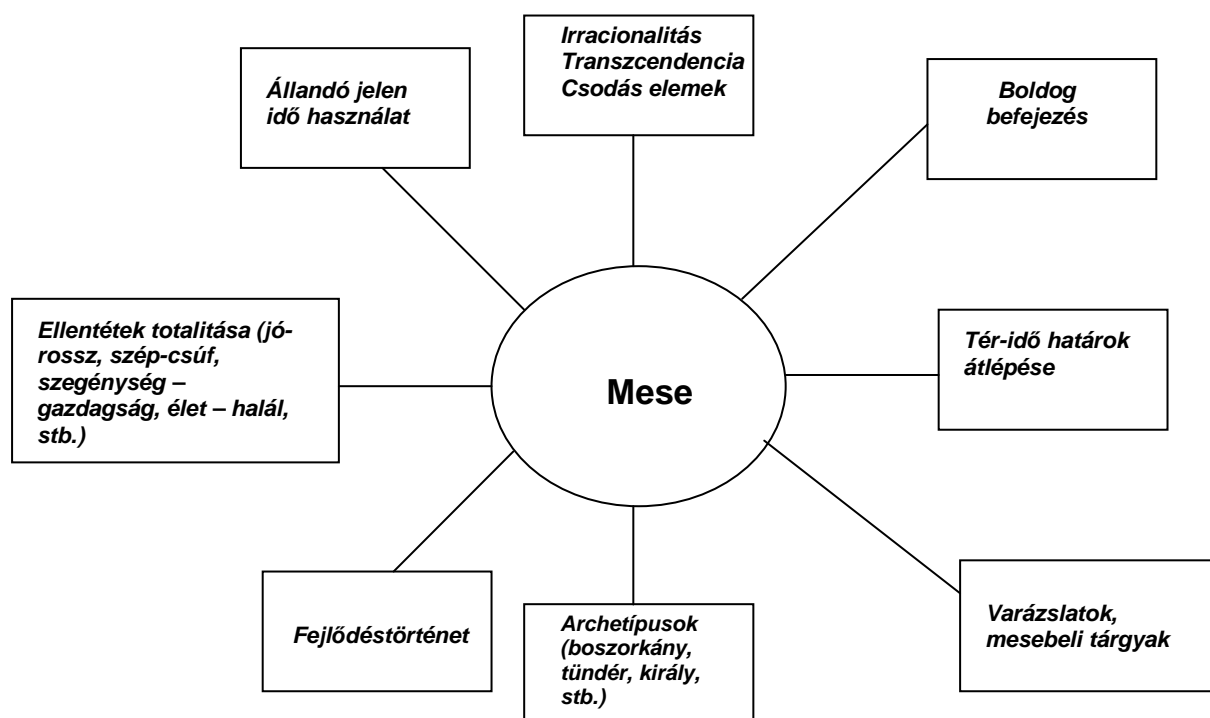
	<p>folyamat fontosabb állomásaira. Emellett fontos, hogy a tanulók önálló megállapításai alapján oldjuk meg a feladatot, hiszen ezáltal megismerhetjük a tanulók szempontjait is, valamint ők is társaikét. (Önismeret)</p> <p>Irányított kérdések pl.: Hogyan jellemeznék a főhősnőt? Kik és hogyan befolyásolják Ilonka személyiségének fejlődését? Hogyan jellemeznéd Ilonka apját? Mi lett az ő sorsa? Mit szimbolizálhat ez? A cigányasszony egyértelműen negatív figura a mesében? (Biztos, hogy a király a vénasszony tette nélkül is feleségül vette volna Ilonkát?), Mi a szerepe a halásznak és feleségének Ilonka életében?, stb.</p> <p>A feladat megbeszélése után esetleg a mesében szereplő fontosabb helyszínek szimbolikus jelentésére való kitérés, pl. a folyó sodrása – az élet folyásának jelképe, a rengeteg erdő a tudattalan világot szimbolizálhatja, a királyi udvar a biztonságot jelölheti.</p>
<p>Reflektálás:</p> <p>1. Állóképek Alkossunk 3 csoportot! Minden csoport válasszon ki egy, mesében megjelenő szituációt és jelenítsék meg a többieknek állókép formájában! A többiek feladata kitalálni, melyik szituációra gondolhatott az adott csoport!</p> <p>2. Kreatív fogalmazás Hogyan folytatnád a mesét, miután Ilonkát a cigányasszony a folyóba lökte?</p>	<p>1. A szituációs gyakorlatok segíthetik a az irodalmi szövegek megértését, a tanulóknak magabiztosságot adhatnak és a jellembeli fejlődésük számára is előnyös lehet.</p> <p>2. A feladat a tanulók kreativitásának fejlesztésére irányul, emellett azonban személyiségükről is kaphatunk újabb információkat segítségével.</p>

Feladatok

Világszép Ilonka népmese, varázsmese

I. Ráhangolódás

1. Pókháló – Asszociáció a meséről – Milyen előzetes elvárásaitok vannak a mese műfajáról?

2. Listakészítés

A mese címe: Világszép Ilonka

Mire utalhat a cím (előfeltevések), milyen mesetípusba sorolhatjuk a cím alapján a mesét, illetve milyen más irodalmi művekben jelenik meg Szép Ilonka alakja – asszociációk, intertextualitás

- *külső szépségre utalás (beszélő név)*
- *főszereplőt jelöli*
- *Vörösmarty: Szép Ilonka*
- *Tündérszép Ilona és Árgyélus*
- *Petőfi: János vitéz - Iluska*

II. Jelentésteremtés

1. Szakaszos olvasás – kérdésekkel

1. szakasz után: Hogyan folytatódhat a történet?
2. szakasz után: Rájön-e a király a cserére? Ha igen, vajon hogyan?
3. szakasz után: Mi lesz vajon Ilonka sorsa?
4. szakasz után: Sikerrel jár-e a halász?
5. szakasz után: Mit fog tenni Ilonka, miután visszakapja eredeti külsejét? Mi lesz a cigányasszony és leányának sorsa?

A történet elolvasása után: - visszautalás a mese-asszociációs feladatra, a pókháló ábrában feltüntetett elemek közül, melyek valósultak meg az elemzett mesében?

- archetípusok
- fejlődéstörténet
- ellentétek (szép – csúf)
- boldog befejezés
- csodás elemek

2. Idő – esemény diagram kitöltése csoportokban

Szakasz

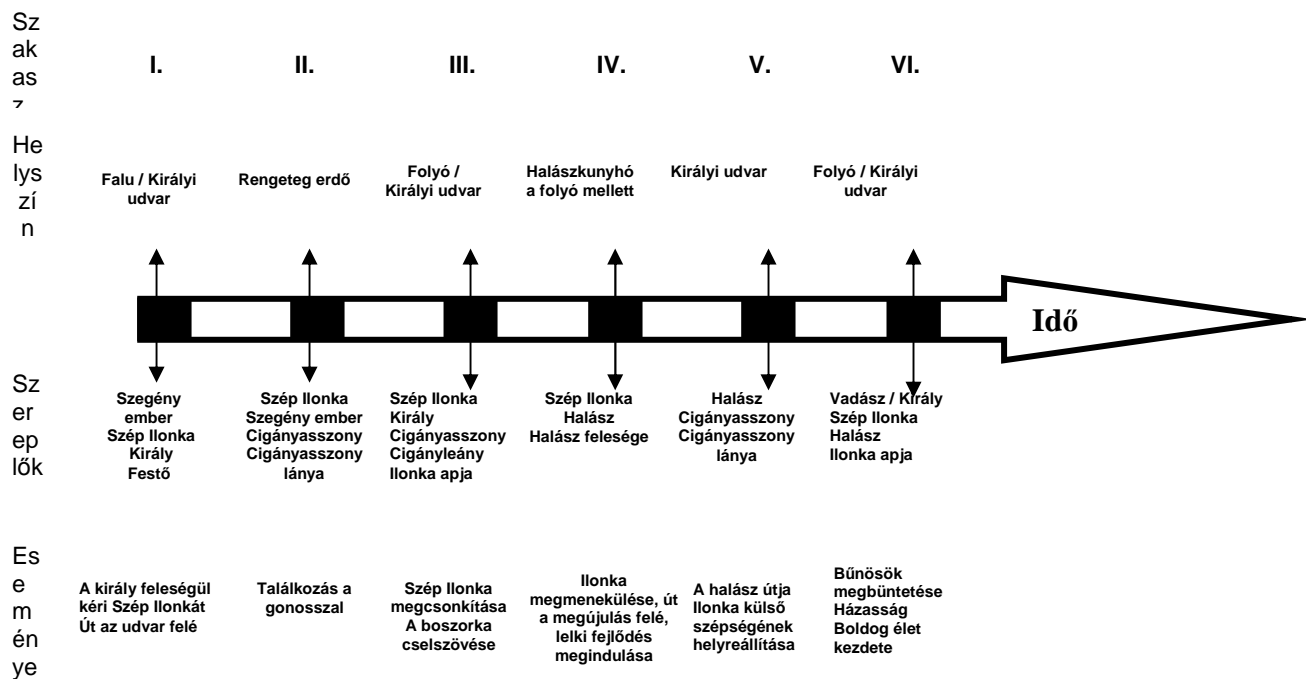
Helyszín

Szereplők

Események

A diagramon jelzett szakaszok a szövegbeli beosztás szerint vannak feltüntetve.
Alkossunk 3 csoportot! Az első csoport az első két szakaszra, a második csoport a 3. és 4. szakaszra, míg a harmadik csoport pedig az 5. és 6. szakaszra figyelve töltse ki az ábrát!

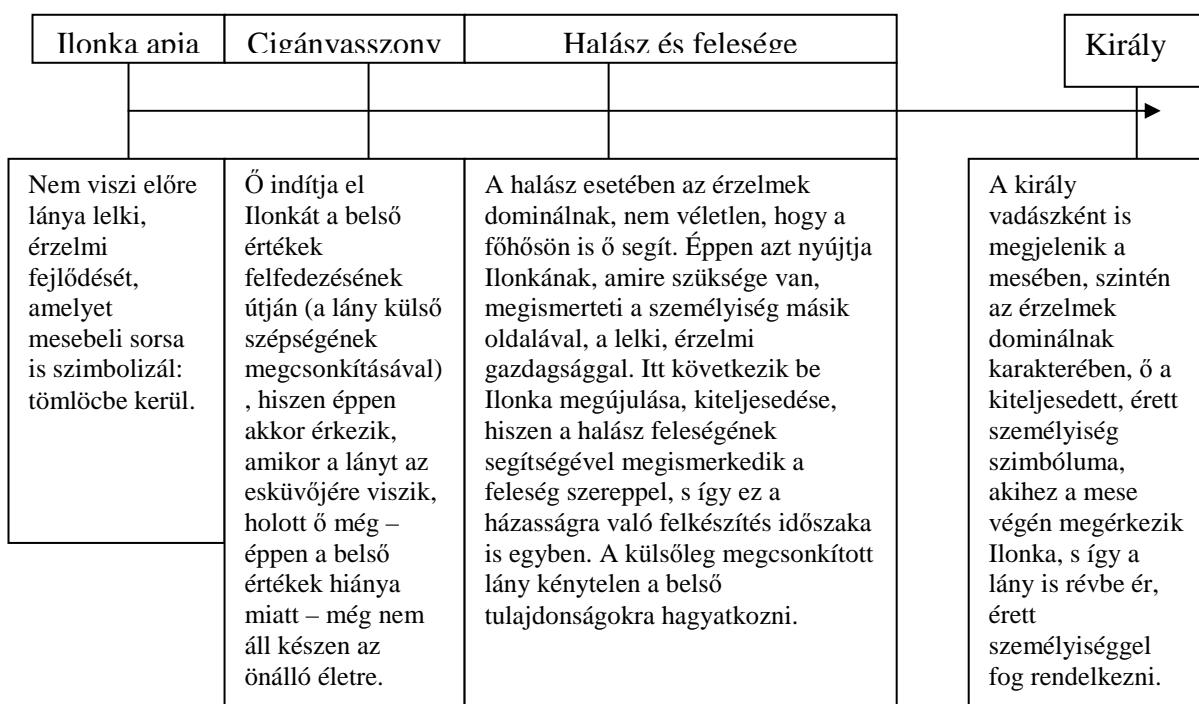
3. Fontosabb szereplők jellemének ábrázolása táblázat segítségével

	Szép Ilonka	Cigányasszony	Halász
Külső tulajdonság	szép	csúf	idős
Szövegbeli utalás	„a leány olyan szép volt, hogy messze földről csodájára jártak.”	„elébük toppant egy vén cigányasszony a lányával. Csúf volt mind a kettő”	„a halászkunyhóban egy öreg halász meg a felesége lakott”
Belső tulajdonság	konkrétumok nincsenek, naiv, éretlen személyiség, ritkán szólal meg a mesében, a történet elején identitástudattal még nem rendelkezik, apja dönt helyette a házasságról is	hazug, gonosz, számító, cselszövő	segítőképz, figyelmes, készséges
Szövegbeli utalás	„ezerszer szebb vagy, mint azelőtt”	„megfogta Világszép Ilonkát, kivette két szemét, s azzal a folyóba lökte” „mennyre-földre esküdött, hogy a szegény ember felesége”	„Ne búsulj leányom, jere be hozzám, itt élélhetsz haláloed napjáig, nekünk úgyszincs gyermekünk.”
Következtetés	–	cselszövéssel és Ilonka külsejének megcsonkításával elindítja a főszereplő belső,	elősegíti Ilonka érzelmi fejlődését, a lány megismerkedik

A szereplők funkciói Ilonka lelki / érzelmi fejlődésében		<i>lelki, érzelmi fejlődését</i>	<i>a feleség szereppel (halász feleség), a külső szépség mellett belső értékekre is szert tesz, megújul személyisége, éretté válik, kész lesz a házasságra</i>
---	--	----------------------------------	--

Szép Ilonka belső, lelki fejlődését mutató ábra

Szereplők

III. Reflektálás

1. **Állóképek** – Alkossunk 3 csoportot! Minden csoport válasszon ki egy, mesében megjelenő szituációt és jelenítsék meg a többieknek állókép formájában! A többiek feladata kitalálni, melyik szituációra gondolhatott az adott csoport!
2. **Kreatív fogalmazás:** Hogyan folytatnád a mesét, miután Ilonkát a cigányasszony a folyóba lökte?

Készítette: Lang Brigitta